

Жасөспірімдердің психологиялық ерекшелігі

ЖАРИЯЛАНДЫ
28.07.2024

СІЛТЕМЕ
https://bilimger.kz/159901/

УДК

Мусабек Нұрай

М.Х.Дулати атындағы Тараз Өңірлік Университетінің “Шет тілі мұғалімдерін даярлау” мамандығының 2 курс студенті

ЖАСӨСПІРІМДЕРДІҢ ПСИХОЛОГИЯЛЫҚ ЕРЕКШЕЛІГІ

Мусабек Нұрай М.Х.Дулати атындағы Тараз Өңірлік Университетінің “Шет тілі мұғалімдерін даярлау” мамандығының 2 курс студенті

Аңдатпа: Мақалада жасөспірімдер психологиясы туралы, ерекшеліктері туралы, қазіргі жасөспірімдер мен ересектердің психологиясының айырмашылықтары туралы қарастыратын боламыз. Ақпарат пен технологияның дамыған заманында өсіп жатқан бүгінгі балалардың ойлау қабілеті, өмірге деген көзқарастары да мүлде басқаша. Мақалада қазіргі заманға сай бала тәрбиесі, альфа ұрпақтары туралы сөз қозғаймыз. Үлкендер мен балалардың арасындағы байланыс пен келер ұрпақтың алдындағы міндетіміз туралы баяндаймыз.

Кілт сөздер: Жасөспірім психологиясы, адам табалдырығы, маргиналдылық жастық, цифрлық технологиялардың даму траекториясы, әлемдік модель, альфа ұрпағы.

Жасөспірім психологиясы-жасөспірімдердің дене бітімінің қалыптасуының кейбір анатомиялық және физиологиялық ерекшеліктеріне байланысты болады. Жалпы білім беру негіздерін төртінші сыныптан қолға алынады. Енді, бастауыш мектептердегідей, сабақты бір мұғалім емес, қатарынан бірнеше ұстаз оқытатын болады. Бұл балалардың білімге деген ынтасына әсер етіп, оларды жаңа жағдайға бейімделуге үйретеді. [1. 4 бет]

Жасөспірімдік кезеңде баланың денесінің жедел өсуі оқудың жоғары жүйке қызметіне де сәйкес әсер етеді. Мысалы, өздерін баламын деп санайтындар тез әсерлі, қозғыш, импульсивті болады. Оқудың басында пайда болатын кейбір ойлар бір-бірін толықтырады. Жас тобында олар балалық шақтан ересек жасқа дейінгі аралық өтпелі кезеңде.

Жасөспірімдер енді біз ойламайтын кішкентай бала емес, бірақ оның қоғамдағы аспектілеріне қарағанда, ересектер оны әлі де бала деп санайды. Ал бала ересек адам ретінде өзін жеке көрсетуге тырысады, кейде өзіміздік пен дәрекі мінез көрсетеді. Олардың «ұлы адамдар» болып көрінуі кейде қате болуы мүмкін (мысалы, осы балалардың кейбірін қызықтыру, ересектермен бәсекелестік және т.б.). [1. 23 бет]

Жасөспірімдер мектепте және отбасында мұқият білім алуы керек. Олардың ересек болуға деген ұмтылысы балалардың белгілі бір эмоцияларын ар-намыс, қадір-қасиет, ұят, жауапкершілік сияқты сезімдерге айналдырып, тең дәрежеде сақталуы керек. Сондай-ақ жасөспірімдердің тәуелсіздікке деген ұмтылысын қолдау, мінезі мен ерік-жігері жағынан жағымды көзқарастардың қалыптасуына ықпал ету, оларды өзін-өзі қамтамасыз ету мен мақсаттылықтан ажырату қажет.

Барлық мұғалімдер, әсіресе сынып жетекшілері, жасөспірімдерге тән тенденцияларға сәйкес оларды әртүрлі әлеуметтік пайдалы іс-шараларға қатыстырып, қоғамдық пайдалы жұмыстарға белсенді қатысатыны анық. Осы жастағы балалардың оқу іс-әрекетін еңбекпен дұрыс ұштастыра отырып, олардың бойында еңбекқорлықты, тәртіпті, талапшылдықты, көпшілдікті және т.б. дамытуға болады.

Жасөспірімдердің аяқ-қолдарының тез өсуі және бұлшық еттерінің ұлғаюы олардың физикалық еңбекпен айналысқысы келуіне себеп болады, яғни балаға жалпы құмарлық жұмыс оңай әсер етеді және ұжымда жұмыс істейді. Бұл жаста сіз олардың ауқымын асыра көрсететін және әрқашан ересектерге сәйкес келуге тырысатын нәрселерді жиі көре аласыз. Бұл Туралы М. Горькийдің «адам табалдырығында» атты еңбегінде айтылған. [2. 21 бет]

«Кейде жасөспірімдер өздерінің еркектік қасиеттерін көрсете отырып, ересектердің күшті жақтарын қолдануға тырысады, өз денелері мен денелері үшін тым ауыр жүктерді көтереді.. Жасөспірімдер іс-әрекеттерге соншалықты тез әрекет етеді деп ойламаңыз, олар өздерін қажетсіз күйзеліске ұшыратады. Орта мектеп оқушыларында көркем әдебиетке, спортқа, төсеніштерге және технологияға шамадан тыс әуестену кейде оқу үлгерімінің төмендеуіне әкеледі. Тәрбиешілер мұндай біржақты шұғылдықтан аулақ бола отырып, оларға ақыл-ой және физикалық еңбекті қалай тиімді пайдалану керектігі және бос уақытын қалай тиімді пайдалану керектігі туралы ақылға қонымды кеңестер беруі керек. [2. 54 бет]

Бұл жастағы балалардың да қызығушылықтары мен хоббилері күшті болады. Олар әсіресе көркем әдебиетті, әлеуметтік мәселелерді, саяхатты, фанатизмді жақсы көреді, шытырман оқиғаларға толы көптеген кітаптарды оқиды, қиындықтарды жеңу арқылы өзін-өзі тәрбиелеуге ынталандырады.

Жасөспірімдердің психикалық проблемалары дамып, күрделене түсуде. Заттардың себеп-

салдарлық байланыстарының, дерексіз ұғымдардың санада пайда болуы, логикалық-семантикалық принципке негізделген әдістердің жадында болуы, санадағы қиялдың ең бай көрінісі осындай үлкен көлемнің салдары болып табылады. оқу, зерттеу және көп нәрсеге деген құштарлық. Олардың сөйлеу және зейін ерекшеліктерінде, сондай-ақ ерікті қасиеттерінде сапалық айырмашылықтар бар.

Жасөспірімдерді басқару оңай, өйткені олардың алдауды шындықтан, алдауды адамдардың шынайы ниетінен ажырату үшін өмірлік тәжірибесі жеткіліксіз. Ересектер, өз кезегінде, сырттан айла-шарғы жасауға бейім емес, өйткені олардың өздері алаяқтардың айласына түсіп қалған достары мен таныстарының қателіктерінен сабақ алады.

Ересектерден ерекшеленетін жастардың ерекшеліктеріне жоғары әлеуметтік ұтқырлық жатады. Жасөспірімдер өздерінің әлеуметтік мәртебесін көп қорықпай өзгертеді және көлденең және тік әлеуметтік ұтқырлықты көрсетеді. Ересектер өзін ұстамды ұстайды және отырықшы өмір салтын ұстануға тырысады.

Маргиналдылық жастықтың белгісі ретінде. Маржа дегеніміз-қоғамның негізгі қабаттарының қатарына кіретін, яғни бір қабатты тастап кеткен, бірақ екінші қабатқа кірмейтін адамның жағдайын білдіреді. Бұл жұмыс немесе мектеп пен колледж арасында болу сияқты. Мектеп түлегі құжаттарды алып, институтқа апарды, бірақ бірден оқуға түспеді, бірақ біраз уақыттан кейін оқуға қабылдау туралы бұйрық шыққанға дейін. Осы кезеңде ол шекті болып саналады.[3. 23 бет]

Цифрлық технологиялардың даму траекториясы мен динамикасы психологиялық-педагогикалық ғылыми қоғамдастық үшін жаңа қиындықтар туғызады, олар түсінуді ғана емес, сонымен қатар жауап беру тәсілдерін және жүйелі өзара әрекеттесудің дәйекті стратегияларын табуды талап етеді. Білім беру жүйесіне цифрландыруды енгізу, әр түрлі буын өкілдері (мұғалім, оқушы) арасында ақпаратты тұтынуда алшақтықтың болуы ақпараттық технологиялардың адам психикасы мен санасына әсері туралы идеяны жүйелеуді және терең зерттеуді қажет етеді. Сонымен қатар, осыған байланысты цифрлық өзара әрекеттесуде тұлғаны трансформациялау және виртуалды тұлғаны қалыптастыру проблемалары ерекше маңызды жаңа ақпараттық кеңістіктің балалардың психикалық денсаулығының көрсеткіштеріне және олардың әлеуметтік-бейімделу көрсеткіштеріне әсері.

Қазіргі адам тек сыртқы материалдық әлемде ғана емес, сонымен бірге жаһандық ақпарат саласында да өмір сүреді. Ал егер ертеде ақпараттың кеңеюі этнолингвистикалық немесе діни ықпалдың таралуымен байланысты болса, қазіргі әлемдік мәдени экспансияда (Мысалы, Американдыру, Батыстандыру) адамдардың қозғалысымен емес, тек ақпаратпен ғана қозғалады... Мұндай процестерді мәдени империализм немесе ақпараттық агрессия ретінде

бағалауға болады [4. 13].

Адамды қоршаған ақпараттық кеңістік оның әлемнің «бейнесін» немесе «моделін» қалыптастыруын анықтайды. Әлемдік модель — бұл «адамдар шындықты қабылдайтын және олардың санасында бар әлемнің бейнесін қалыптастыратын координаталық тор» [4.15 бет]. Осылайша, нақты шындық әлем моделінің көмегімен құрылымдалған әлемнің бейнесі түрінде ұсынылады. Модельдік құрылым ретінде келесі элементтер әрекет ете алады: тіл, мифология, дін, өнер, Ғылым және т.б. Алайда, қазіргі қоғамда ақпараттық технологиялардың рөлі артып, әлем бейнесінің қалыптасуына әсер етеді, басқа модельдеу құрылымдарын сіңіреді немесе ығыстырады. Сондықтан ақпараттық кеңістіктің балалар мен жасөспірімдер психикасының дамуына әсерін зерттеу өте маңызды.

Баланың экраннан алатын нәрсесі бейсаналық күйде қалады және баланы арман, қорқыныш, үрей немесе невротикалық белгілер түрінде алаңдатуы мүмкін.

Көрнекті ресейлік психиатр В.Бехтерев 20 ғасырдың басында кейде баланың көзінше кісі өлтіру немесе басқа да ауыр оқиға туралы абайсызда мәлімдеме жасау баланың мазасызданып ұйықтап кетуіне, тіпті азап шегуіне жеткілікті болатынын атап өтті. қорқынышты армандар. кошмар [5. 3 бет].

Қазіргі 6 жастағы мектеп жасына дейінгі балалардың қорқынышын талдау олардың жас нормасынан орта есеппен 8 балл жоғары екенін көрсетеді. Сонымен қатар, мектеп жасына дейінгі балалар арасындағы қорқыныштар тізіміне осы жас тобына тән емес қорқыныштар кіреді: қараңғыдан қорқу және бөлмедегі жалғыздықтан қорқу. Бұл қорқыныш кішкентай балаларға тән және әдетте 6 жасар балаларға тән емес. Сонымен қатар, адам ұрлау, түрмеге қамау және террористік актілер сияқты мәселелер анықталды.

Жүз жылға жуық уақыттан кейін көрнекті орыс ғалымы В.Бехтеревтің 1911 жылы Брюссельде өткен 1-Ші Халықаралық Педологиялық Конгресте педагогикалық аудитория алдында сөйлеген сөзі әлі күнге дейін өзектілігін жоғалтқан жоқ: «баланың бұл ерекше әсерлілігін ешқашан ұмытпау керек. ұмытылды.. психикалық денсаулық сияқты салаларда, өйткені дәл осы жағдайлар балаға үлгі мен ұсыныс арқылы салауатты әсер етудің негізін құрайды, еліктеуді ынталандырады»

Екіншіден, «тәуелділіктің әсері» және агрессивті мінез-құлықтың жұқпалылығы туралы айту керек.

Зорлық-зомбылықты үнемі бақылау балалардың эмоционалдық сезімдерін әлсіретеді, олар қатыгездікке үйренеді, адам қайғысына бей-жай қарайды. Егер ресейлік теледидар экранында әр 15 минут сайын ауырсыну немесе зорлық-зомбылық пайда болса, біраз уақыттан кейін бала оны қалыпты деп қабылдайды. Бұл эмоционалды реакция нормасын қалыптастырады. Қазіргі жасөспірімдердің рухани жеткіліксіздігі мен ерекше қатыгездігі

қоғамда, ең алдымен теледидарда қалыптасқан эмоционалдық, этикалық және этикалық нормалармен байланысты деп болжауға болады.

Жеке тұлғаның ақпараттық және психологиялық қауіпсіздігі мәселесі барған сайын өзекті бола түсуде. Алайда, қоғам бұл мәселенің өзектілігін соңғы онжылдықта ғана тани бастады (Г.Г. Почептцов, А. А. Деркач, Б. Ф. Поршнева, Г. Иванин, Г. В. Грачев және т. б.). Алайда, қоғам бұл мәселенің өзектілігін тек соңғы онжылдықта ғана тани бастады.). 1995 жылы ресей Ғылым Академиясының Психология Институты ұйымдастырған ақпараттық және психологиялық қауіпсіздік бойынша бірінші ғылыми-практикалық конференция бұл мәселенің маңыздылығын, оның әмбебаптығын, күрделілігін және дамымағандығын көрсетті.

Австралиялық демограф Марк Маккриндл жаңа мүмкіндікті-альфа буынын ұсынды. Ол 2010 жылдан кейін туылған балаларға қатысты (2025 жылға дейін).

Олардың жасына байланысты қалауларын толық талдау туралы айтуға әлі ерте, бірақ ғалымдар келесі болжамдарды жасады:

Альфа Балалары күнделікті өмірге, бос уақытқа және білімге әсер ететін жаңа технологиялық революцияны бастан кешуде;

Жаңа ұрпақ ақша табуды ерте бастайды және жасөспірім кезінде де өзін-өзі қамтамасыз ете алады;

цифрлық сауаттылық дамудың ең жоғары деңгейіне жетті;

Альфа ұрпағы бірнеше жыл сайын жұмыс орындарын ауыстыру қажеттілігіне тап болады.

Альфа-гректің бірінші әрпі alphabet.As нәтижесінде Альфа ұрпағы жаңа әлемді, экологиядан мәдениетке дейінгі барлық салаларда планетаның ауқымды жаңаруын жасауы керек.

Олар өздерінен бұрынғылардың қателіктерін түзетіп, рухани және физикалық жағынан жетілдіріп, өмір сүру ұзақтығын арттыруы керек.

Жаңа буын өкілдері басқа елдердің адамдарымен оңай тіл табыса алады, шетелдік университеттердегі курстарға қатыса алады, шетелдік компанияларда қашықтан жұмыс істей алады. [5. 27 бет]

Бала кезінен Альфа Ұрпағының Балалары шекараның жоқтығын сезінді: географиялық, әлеуметтік. Бұл олардың ойлауын еркін және тәуелсіз етеді — балалар өз мақсатына жету жолында кедергілерді көрмейді.

Адамдар көбірек саяхаттай бастады, тілдерді үйренді және басқа мәдениеттердегі адамдарды бақылай бастады. Балалар өмірдің алуан түрлілігін қабылдайды және бейтаныс

адамдармен оңай тіл табысады.

Болашақта бұл ұрпақ жаңа әлем құру үшін мүлде басқа ортадан шыққан адамдармен жұмыс істеуге мәжбүр болады.

Заманауи технология тек жақсылық қана емес, жамандық та. Альфа ұрпағы үшін виртуалды шындық түрмеге айналу қаупін тудырады, оның артында нағыз қатыгез әлем ашылады.

Интернет пен технологияны пайдалану адамдарды дәрменсіздіктен және адамзаттың соңғы жетістіктерінен айыруы мүмкін. Альфа қолданушылары қалтасында кәдімгі смартфонсыз зерігіп, уайымдайды.

Кәсіпкерлік бейімділіктерді көтермелеу керек — альфа үшін идеяларды монетизациялау маңызды. Балаларыңызға шығармашылық, ғылым және «бизнесі» жүргізу салаларында өзін-өзі көрсетуге толық еркіндік беріңіз. Оларға ойдан шығарылған объектілерде жаттығуға рұқсат етіңіз — стартаптарды дамытыңыз, блогтар жазыңыз. Болашақта жаңа ұрпақтың балалары армандарын жүзеге асыра алады.

Ағымдағы мамандықтар туралы ақпаратты жаңартыңыз, балаңызға еңбек нарығындағы жаңалықтарды айтыңыз — адамдар не істейді, қалай ақша табады. Болашақта альфа өзгерістерді үнемі бақылап отыруы керек.

Әлеуметтанушылар өскелең ұрпаққа тереңірек үңілуде, өйткені олардың көпшілігі әлі кәмелеттік жасқа толмаған мектеп жасына дейінгі балалар мен бастауыш мектеп оқушылары. Дегенмен, жалпы тенденциялар анық және оларды ескеру қажет.

Қорытындылайтын болсақ, бүгінгі балалар ертеңгі қоғамда үлкен орын алатын тұлғалар болуы әбден мүмкін. Ата-аналар балалардың психологиясын жақсылап меңгеріп, оларға өмір жолын таңдауға көмектесіп, келер ұрпақ алдындағы міндетін орындаса, болғаны. Жасөспірімдер қызығушылығы жоғары, кез келген нәрсеге бейімделіп кететіндіктен, оларға бақылаушы, бағыт беруші адам керек. Ақпараттың дамыған заманында, технология күн санап дамып келе жатқан заманда, жасөспірімдердің ойлауы да, идеясы да күн сайын дамып келеді. Балаларға өмір көрген үлкендер ретінде ғана ақыл-кеңес айтып, бағыт-бағдар беру керек. Өздеріне керек нәрсені бүгінгі күндегі жасөспірімдер өздері ақ үйреніп алады. Ең өкініштісі де сол, үлкендер, аға буын өкілдері жастарға, жасөспірімдерге ештеңе бере алмайды. Мұра ретінде қалдырар құндылықтар да, білім де, тәрбие де, дәстүр де жастар үшін, балалар үшін жарамсыз болып қала ма деген қорқыныш бар!!!

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1. Бандура А. Әлеуметтік оқыту теориясы. — Санкт-Петербург: Петр, 2000 ж.
2. Берковец Л. Агрессия: себептері, салдары және оларды бақылау. — Санкт-

Петербург: Петр, 2001 ж.

3. Бехтерев В.Ұсыныс және оның қоғамдық өмірдегі рөлі. — Санкт-Петербург: Петр, 2001 ж.
4. Божович Л.И. Тұлға және оның балалық шақта қалыптасуы.— М.: Педагогика, 1968.
5. Выготский Л.С. Педология негіздері. — М.: 2-ші Мәскеу баспасы. бал. Институт, 1934 ж.

ҚМ АА Күәлік нөмірі: **KZ45VPY00102718** — ҚР Мәдениет және Ақпарат министрлігі

© 2026 **Bilimger.kz** Ақпараттық-танымдық білім порталы. Барлық мазмұн авторлық құқықпен қорғалған.